

Et samlet mål for dyrevelfærd?

Udfordringer ved at bruge aggregerede velfærdsmål til at finde ud af, hvordan dyrene har det i de danske husdyrbesætninger, belyses i denne artikel gennem velfærdsvurderinger foretaget i 44 danske malkekvægsbesætninger ved hjælp af Welfare Quality®-protokollen.

AF PETER SANDØE^{*} **, SINE NORLANDER ANDREASEN^{*}, BJÖRN FORKMAN^{*}, HANS HOUE^{*} & KARSTEN KLINT JENSEN^{**}

^{*} INSTITUT FOR PRODUKTIONSDYR OG HESTE, KØBENHAVNS UNIVERSITET

^{**} INSTITUT FOR FØDEVARE- OG RESSOURCEØKONOMI, KØBENHAVNS UNIVERSITET

Indtil for nylig har man, når man fra officielt hold har forholdt sig til dyrevelfærd i landbruget, mest fokuseret på de rammer, som dyrene lever under. Således drejer næsten al dyreværnslovgivning på landbrugsområdet sig om at stille krav til, hvordan dyrenes stalde og opholdsarealer indrettes, hvor tæt dyrene går, og hvordan de tilses og passes. Endvidere har der også været et vist fokus på avlen.

Der har dog været en stigende erkendelse af, at dyrevelfærd ikke kun er en funktion af de rammer, dyrene tilbydes, herunder de aspekter af pasningen som lader sig beskrive i en lov. Dyr, som ikke adskiller sig avlsmæssigt, og som alle huses og passes i overensstemmelse med en given lovgivning, kan have en meget forskellig grad af velfærd. Der er ikke blot tale om forskelle mellem individuelle dyr – men også mellem besætninger. Således ser man eksempelvis dramatiske forskelle mellem malkekvægsbesætninger i forhold til haltheder og andre lidelser af betydning for køernes velfærd.

Dette kan være en del af baggrunden for, at man fra politisk hold har sat initiativer i værk, som skal dokumentere den faktiske dyrevelfærd i danske kvæg- og svinebesætninger. Således besluttede et flertal i Folketinget i 2012 som led i det seneste veterinærforlig, at der skal udvikles et såkaldt velfærdsindeks, "som skal understøtte indsatsen for dyrevelfærd" (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2012). Projektet, som skal danne baggrund for indekset, udføres i samarbejde mellem Fødevarestyrelsen, Aarhus Universitet og Københavns Universitet.

Overblik over hvordan dyrene har det

Som det anføres i en artikel trykt i Dansk Veterinærtidsskrift, er det overordnede mål med etableringen af dyrevelfærdsindekset, "at der i fremtiden skal kunne foretages gentagne målinger af dyrevelfærden i kvæg- og svinebesætninger på landsplan", hvilket vil gøre det "muligt at følge udviklingen i dyrevelfærd over tid" (Anneberg, 2014, p. 17). Endvidere fremgår det af projektbeskrivelsen, at formålet også er, at der skal "skabes overblik over dyrevelfærdstilstanden hos kvæg og svin i Danmark".

Endelig er det "målet, at dyrevelfærdsindeksene skal være praktisk anvendelige, 'retssikre' og videnskabeligt baserede". Samtidig stilles der krav om, at de data, som indgår i indeksene, "skal kunne indsamles i besætninger inden for en rimelig tidsramme" (Louise Holm Parby, Fødevarestyrelsen, personlig kommunikation).

Der er altså tale om, at der skal tilvejebringes et overblik over, hvor godt eller skidt dyrene i de danske kvæg- og svinebesætninger faktisk har det, og hvordan den faktiske dyrevelfærd udvikler sig over tid. Som allerede antydnet er der her ikke tale om, at man måler, i hvilket omfang den gældende lovgivning overholdes. Derimod forsøger man så at sige via en række såkaldte velfærdsindikatorer at spørge dyrene selv, hvordan de har det.

Welfare Quality®-projektet

I dette arbejde hentes inspiration fra det store EU-finansierede projekt Welfare Quality®, eller som det udtrykkes i den nævnte artikel fra Dansk Veterinærtidsskrift, så valideres det danske projekt med at etablere dyrevelfærdsindeks for kvæg og svin "op imod Welfare Quality®, som til dato er det mest gennemarbejdede dyrevelfærdsindeks" (Anneberg, 2014, p. 17).

Welfare Quality®-projektet blev gennemført i perioden 2004-2009 i et sam-

arbejde mellem 44 europæiske institutter og universiteter. I forskergruppen var der repræsentanter for både naturvidenskab og samfundsvidenskab.

Welfare Quality® bygger på den tanke, at dyrevelfærd drejer sig om, hvad dyrene føler og oplever – hvor negative følelser og oplevelser trækker dyrevelfærden ned, og positive ditto trækker den op (Botreau et al., 2007). Det centrale dogme var fra starten, at man skulle måle på dyrene selv frem for på de ressourcer, de blev tilbudt. Man vil således i indeksprojektet, med inspiration fra Welfare Quality®, i tillæg til at dokumentere de fysiske rammer måle en række tilstande og reaktioner hos dyrene og lægge disse sammen til at give et retvisende billede af, hvordan dyrene selv føler og oplever de forhold, de tilbydes i staldene.

Arbejder med omkring 30 målinger

I Welfare Quality®-protokollen har man taget to afgørende beslutninger om, hvordan der arbejdes med dyrevelfærd: Den ene er, at der samles et bredt spektrum af informationer om dyrenes tilstand som grundlag for at udtale sig om deres velfærd. Den anden er, at disse informationer lægges sammen, "aggregeres", til et enkelt tal, som kan give et samlet billede af dyrenes tilstand.

I Welfare Quality® arbejder man således med op til omkring 30 målinger på dyrene og i stalden, der via en række mellemregninger bliver lagt sammen til en af fire mulige kategorier, hvor den dårligste angiver et uacceptabelt niveau af dyrevelfærd, mens den bedste angiver den perfekte velfærd.

Umiddelbart virker det meget fornuftigt at satse på både bredde og aggregering, idet man dermed på to måder tilsyneladende sikrer sig, at der bliver tale om en fair vurdering af, hvor godt eller skidt dyrene har det. Dels sikrer man sig imod

en ensidig fokusering på enkeltfaktorer, og dels giver man mulighed for at afveje fordele og ulemper for dyrene i forhold til hinanden. Dyr, der går løse i flok, vil for eksempel kunne blive udsat for ubehag i form af aggression fra artsfæller, men vil samtidig have fordele i form af bedre muligheder for at udføre flere typer af adfærd. Dette kan afspejles i en vurdering af de pågældende dyrs velfærd, når både friheden til at udføre naturlig adfærd og ubehag i forbindelse med aggression fra artsfæller måles og tælles med i den endelige vurdering af dyrevelfærden.

Transparent indeksmodel god idé

I forhold til den praktiske anvendelighed, som er et af de erklærede mål for indeksprojektet, kan man dog også diskutere værdien af aggregerede mål, som de anvendes i Welfare Quality®. Hvilken praktisk anvendelighed vil der eksempelvis være i at få at vide, at de danske malkekøer fordeler sig på en bestemt måde i forhold til de fire nævnte velfærds-kategorier? Og hvilken anvendelighed vil der være i en oplysning om, at der et år er flere eller færre i en af mellemkategorierne? Anvendeligheden kommer vel især, hvis målene bliver knyttet sammen med nogle indikatorer, som man kan relatere til, hvad der foregår ude i staldene.

Det kan derfor synes at være en god idé, hvis indeksmodellen bliver tilstrækkelig transparent til, at det ved observation af

et fald i dyrevelfærden er muligt hurtigt at udtrække indikatorer på underliggende niveauer. Det vil også klart øge den praktiske anvendelighed af et dansk velfærdsindeks, hvis det udover leverede værdier for den aggregerede velfærd også angiver værdier for nøgleindikatorer eller -kriterier, såsom forekomsten af haltheder og niveauet af komfort under hvile for køerne.

Denne artikel fokuserer på spørgsmålet, om aggregeringsmodellen i Welfare Quality® kan siges at give et retvisende billede af den samlede velfærd i en besætning. Bekymringen, som ligger til grund for dette spørgsmål, er, at man ved at lægge det hele sammen let kommer til at sløre væsentlige problemer for dyrene, som der kunne og burde gøres noget ved.

Vurdering af dyrevelfærden

Forskerne bag Welfare Quality® hævder imidlertid selv, at aggregeringsmodellen kun i meget begrænset omfang tillader, at en dårlig score på et område kan kompenseres af god score på et andet. Det kunne yderligere understøttes af, at et velfærdsproblem normalt ikke kommer alene, men at halte køer ofte også må formodes at være mere syge og mere frygtssomme end andre køer.

Men i hvilket omfang dette er rigtigt, må vel komme an på en prøve; og at gennemføre en sådan prøve er netop formålet med denne artikel.

I artiklen præsenteres resultater fra

en vurdering af dyrevelfærden i 44 danske malkekvægsbesætninger baseret på Welfare Quality®-protokollen. I artiklen vil vi dels fremlægge resultaterne med hensyn til to enkeltfaktorer, som mange vil kunne blive enige om, er relevante velfærdsindikatorer for malkekøer. Dels vil vi vise og lægge op til diskussion af, hvad der sker, når de forskellige faktorer aggregeres i henhold til Welfare Quality®-protokollen. Dels afslutter vi med nogle anbefalinger til de aktuelle aktiviteter vedrørende etablering af et nationalt dyrevelfærdsindeks.

I det følgende vil vi således først i et metodeafsnit gøre mere konkret rede for Welfare Quality®-protokollen, og hvordan den er blevet brugt til at gennemføre velfærdsvurderinger i 44 danske malkekvægstalde med løsdrift. Dernæst vil vi i det følgende afsnit præsentere vores resultater.

Der er dels tale om udvalgte målinger af dyrevelfærd med fokus på haltheder og komfort under hvile – begge to velfærdsindikatorer, som er almindeligt anerkendte som vigtige indikatorer for velfærd hos malkekøer. Dels er der tale om aggregeringer på forskellige niveauer op til det højeste niveau, hvor køernes velfærd repræsenteres i fire kategorier. Endelig vil vi i det sidste afsnit, i lyset af vores resultater, diskutere, om det er frugtbart at følge måden, hvorpå der i Welfare Quality® aggregeres, når det kom-

	Princip		Kriterium	Indikator
Overordnet vurdering	God fodring	1	Fravær af langvarig sult	Huld
		2	Fravær af langvarig tørst	Vandforsyninger, renhed af vandforsyning, vand-flow, vandforsyningers funktion
	God opstaldning	3	Komfort under hvile	Tid brugt på at lægge sig, dyr som kolliderer med inventar når de lægger sig, dyr som ligger helt eller delvis uden for liggeområdet, renhed af yver, renhed af flanke og øvre ben, renhed af nedre ben
		4	Temperaturmæssig komfort	<i>Ingen indikator</i>
		5	Lethed ved bevægelse	Tilstedeværelse af opbinding, adgang til udendørs areal eller græs
	God sundhed	6	Fravær af skader	Halthed, hudforandringer
		7	Fravær af sygdom	Hoste, flåd fra næse, flåd fra øjne, besværet vejtrækning, diarre, flåd fra skede, somatisk celletal, dødelighed, langliggere
		8	Smerte induceret ved managementprocedurer	Afhorning, halekupering
	Hensigtsmæssig adfærd	9	Udtryk af social adfærd	Agonistisk adfærd
		10	Udtryk af anden adfærd	Adgang til græs
		11	Godt dyr-menneske-forhold	Undvige-afstand
		12	Positiv emotionel tilstand	Qualitative Behaviour Assessment

Figur 1: Welfare Quality®-protokollerne til velfærdsvurdering. Indikatorerne vedrører malkekvæg (Welfare Quality 2009). Forfatterens oversættelse.

→ mer til at beslutte, hvordan de forskellige velfærdsindikatorer lægges sammen, eller om der her er grund til at forsøge at gå nye veje.

Præsentation af metoden

Ved struktureringen af velfærdsvurderingen forsøgte man i Welfare Quality® at lave en opdeling mellem forskellige aspekter af dyrevelfærd – her blev der skelet til de såkaldte fem friheder, som i 1979 blev fremlagt af det britiske Farm Animal Welfare Council, i dag Farm Animal Welfare Committee, (Farm Animal Welfare Council, 1979). I stedet for at tage udgangspunkt i de fem friheder er velfærdsvurderingen

i Welfare Quality® struktureret i fire principper: "God fodring", "God opstaldning", "God sundhed" og "Hensigtsmæssig adfærd". Endvidere valgte man at underopdele de fire principper i 12 kriterier (Welfare Quality®, 2009).

For hvert kriterie blev der fundet en eller flere konkrete indikatorer, som kunne danne grundlag for indsamling af data. Et centralt dogme var her, at data så vidt muligt skulle indsamles ved hjælp af dyrebaserede indikatorer, ofte ved direkte observation af dyrene (Botreau et al., 2007).

Da protokollerne kom til høring hos dyrevelfærdsorganisationer og blev vurderet

af almindelige borgere, blev de kritiseret for at lægge for lidt vægt på hensynet til, at dyrene kunne udfolde deres naturlige adfærd (Veissier et al., 2011). Dette medførte, at man i et vist omfang inddrog indikatorer relateret til naturlighed. For eksempel blev adgang til græs indført som én af indikatorerne til at vurdere, om kvæg kan leve naturligt.

Herudover blev der også afvejet fra dogmet om dyrebaserede indikatorer på områder, hvor det var svært at finde egnede dyrebaserede indikatorer; for eksempel valgte man, for at vurdere frihed fra tørst, at kigge på dyrenes adgang til vand. Se figur 1 for en samlet oversigt over indikatorer, kriterier og principper til brug for vurdering af velfærd hos malkekvæg.

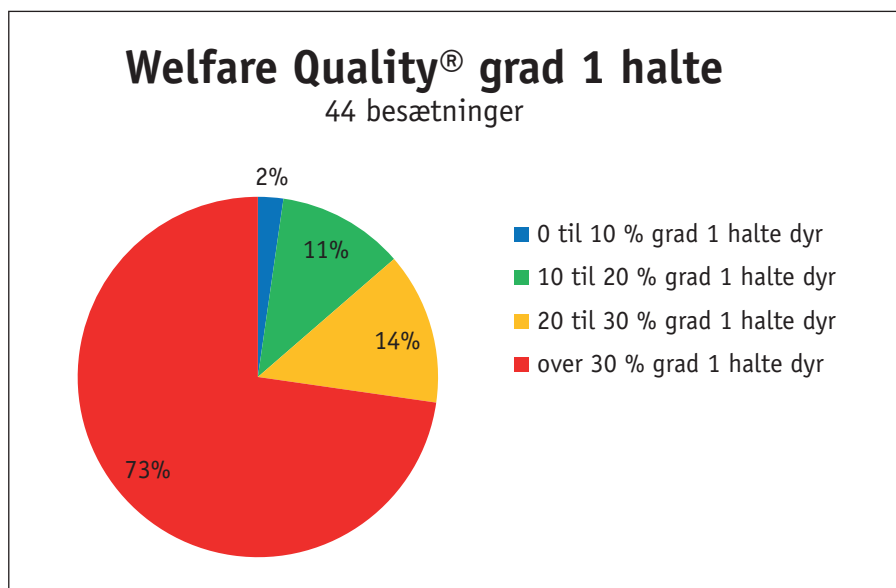
Indikatorer i velfærdsvurderingsprotokollen

De inkluderede indikatorer blev fundet ved hjælp af en gennemgang af videnskabelig litteratur samt ved undersøgelser udført i forskellige besætninger. De indikatorer, som blev inkluderet i de endelige protokoller, er alle vurderet i forhold til, om de er robuste, og i forhold til, om de er valide i den forstand, at eksperter på området har vurderet, at indikatorerne måler det, man ønsker at måle (Knierim & Winckler, 2009).

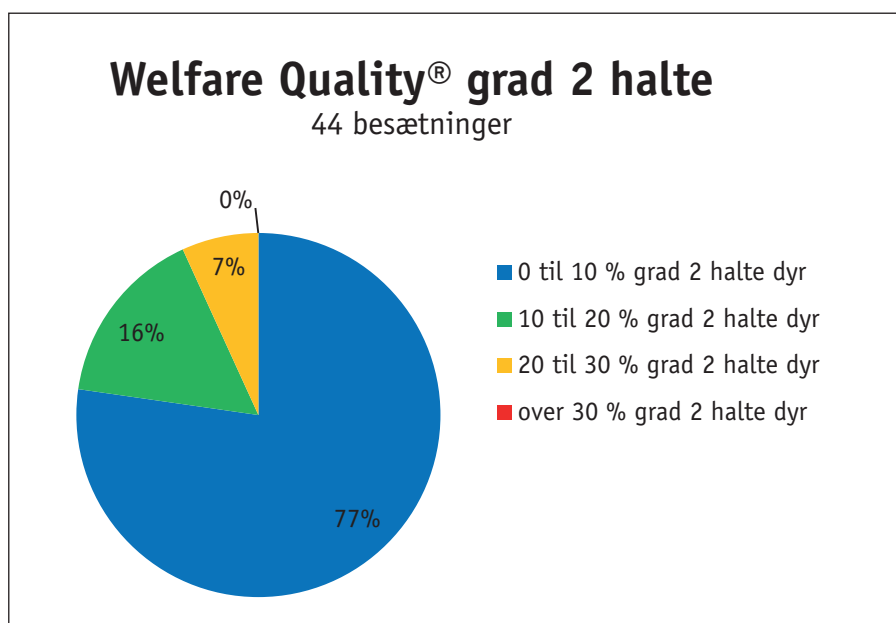
Indikatorerne bliver aggregeret ved hjælp af en hierarkisk multikriterie model. Først bliver resultaterne af de enkelte indikatorer aggregeret til kriterieniveau på en skala fra 0 til 100, herefter til principniveau, igen på en skala fra 0 til 100, og til slut til en overordnet vurdering i de nævnte fire kategorier.

Der er ikke tale om en simpel sammenlægning af tal: Der lægges således relativt mere vægt på at undgå meget negative tilstande, og der er sat grænser for, i hvor høj grad resultater inden for et kriterie kan kompensere for mere negative resultater inden for et andet (Botreau et al., 2009). Således giver for eksempel 40 procent halte køer en mere end dobbelt så dårlig velfærdsscore, end 20 procent halte køer gør.

Velfærdsvurderingsprotokollen for malkekvæg indeholder 29 indikatorer. Af disse er 20 dyrebaserede (16 primære som findes ved direkte observation af dyrene i øjeblikket for velfærdsvurderingen, og fire sekundære som findes ved hjælp af databaseregistreringer, eksempelvis celledetal). Seks er ressourcebaserede, hvor nogle som nævnt relaterer sig til dyrebaserede indika-

Figur 2. I 73 % af besætningerne er flere end 30 % af dyrene grad 1 halte, hvilket kommer til udtryk i form af en ujævn gang.

Figur 3. I 23 % af besætningerne er over 10 % af dyrene grad 2 halte, hvilket kommer til udtryk ved, at der er ét ben, som koen ikke vil støtte på, eller flere ben, som er påvirket.

torer, og andre er medtaget med baggrund i ønsket om at tilgodese dyrenes naturlige adfærd. De resterende tre indikatorer er mål, som vedrører pasningen af dyrene.

Undersøgelser gennemført i staldene

De 44 besætninger, som undersøgelsen i denne artikel vedrører, blev besøgt i efteråret og foråret 2010-2011. Personen, som gennemførte vurderingerne, havde gennemgået den obligatoriske træning og var derfor godkendt af Welfare Quality®-systemet. Alle besætninger havde køer af racen SDM, og der var i gennemsnit 184 (min. 101, maks. 452) køer i besætningen. Kalvene er ikke inkluderet i Welfare Quality®-protokollen for malkekvæg, hvorfor disse er udeladt. I observationerne indgår derfor køer, som malkes, samt goldkøer.

Vurderingen fulgte forskriften opstillet i Welfare Quality®-protokollen, og stikprøvestørrelsen fulgte ligeledes kravene givet i Welfare Quality®-protokollen (Welfare Quality, 2009). I alt blev 3051 dyr observeret individuelt.

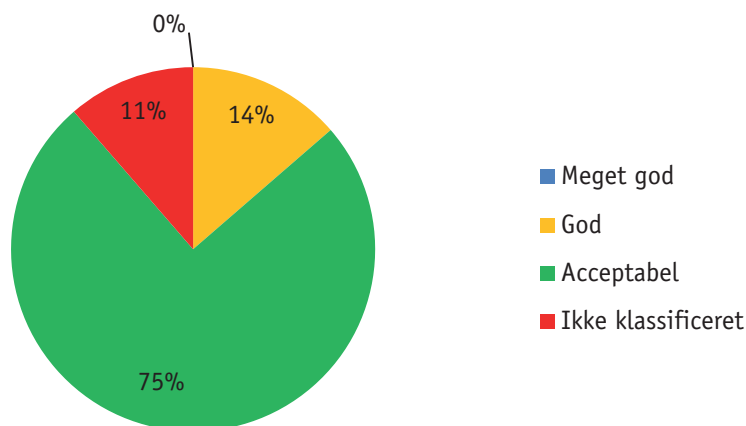
Besøget i de enkelte besætninger startede ved morgenmalkningen. Først blev stalden skitseret, denne skitse blev senere brugt til at opdele stalden i segmenter. Når dyrene var retur fra malkning, var der udfodret, og de fleste dyr stod derfor ved foderbordet. Her blev der foretaget en test af undvigefasthed (avoidance distance). Observatøren stillede sig foran den udvalgte ko og gik langsomt frem mod denne med armen løftet i en vinkel på 45°. Efter testen for undvigefasthed blev køerne observeret i 20 minutter fra forskellige punkter i stalden (fastsat i Welfare Quality®-protokollen).

Efter endt observation forlod observatøren dyrene, og oplevelsen opnået via observationen blev scoret ved hjælp af metoden Qualitative Behaviour Assessment. Her blev udvalgte adjektiver som blandt andet tilfreds, glad og apatisk tildelt en score. Dyrenes adfærd, herunder agonistisk adfærd, blev observeret i to timer fra forskellige steder i stalden (hertil blev skitsen anvendt). Endvidere blev dyrenes læggesig-adfærd og hoste registreret.

Efter adfærdsobservationerne blev en stikprøve af dyrene evalueret klinisk. Her blev dyrene blandt andet undersøgt for halthed, flåd fra for eksempel øjne og næse samt skader på kroppen. Til slut blev ressourcer som vandtildeling evalueret, og et spørgeskema, som landmanden inden besøget havde haft mulighed for at

Kriterie 6 – Fravær af skader

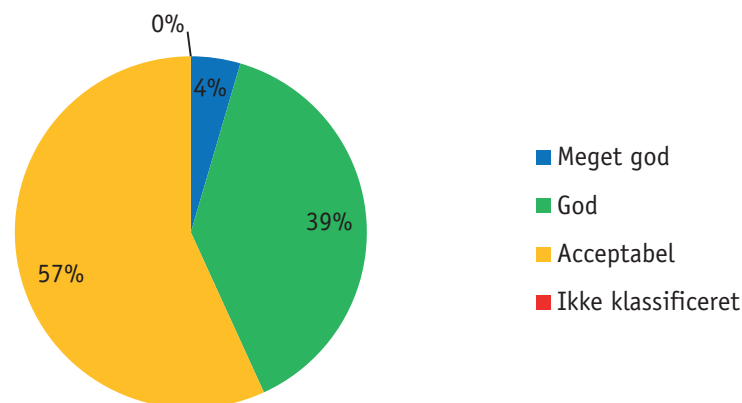
44 besætninger

Figur 4. Det første aggregeringsniveau "Fravær af skader", hvor haltheder lægges sammen med hudforandringer. På dette aggregeringsniveau er det 11 % af besætningerne, som ender med at komme under det acceptable niveau.

Kriterie 7 – Fravær af sygdom

44 besætninger

Figur 5. Resultaterne fra kriterie 7 "Fravær af sygdom", som sammenfatter en lang række målinger: Hoste, flåd fra næse, flåd fra øjne, besværet vejrtrækning, diarre, flåd fra skede, somatisk celletal, dødelighed og antal langliggere. Der er forskelle mellem besætningerne, men ingen kommer under grænsen for det acceptable.

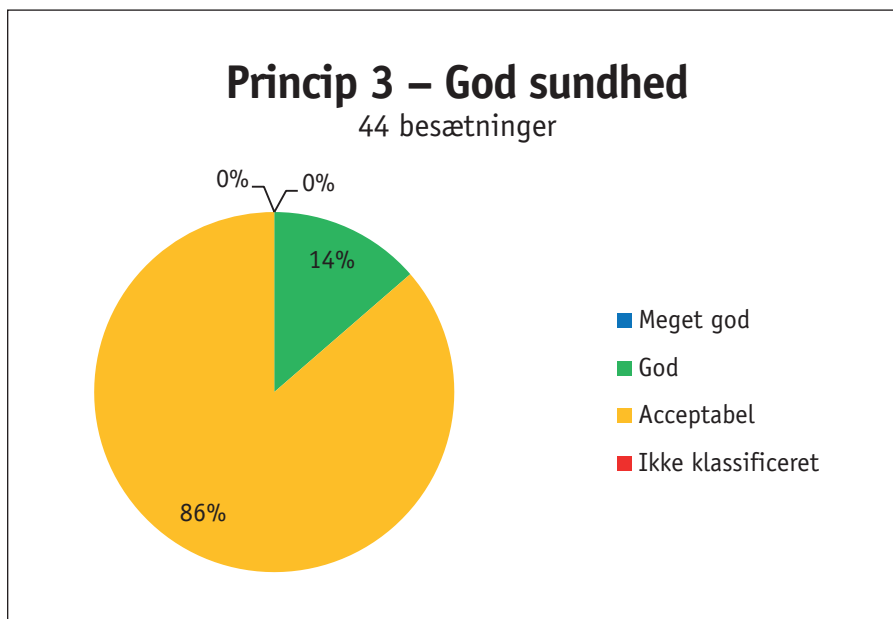
udfylde, blev gennemgået. For en nærmere beskrivelse se Andreasen (2014).

Resultater fra undersøgelsen af velfærd

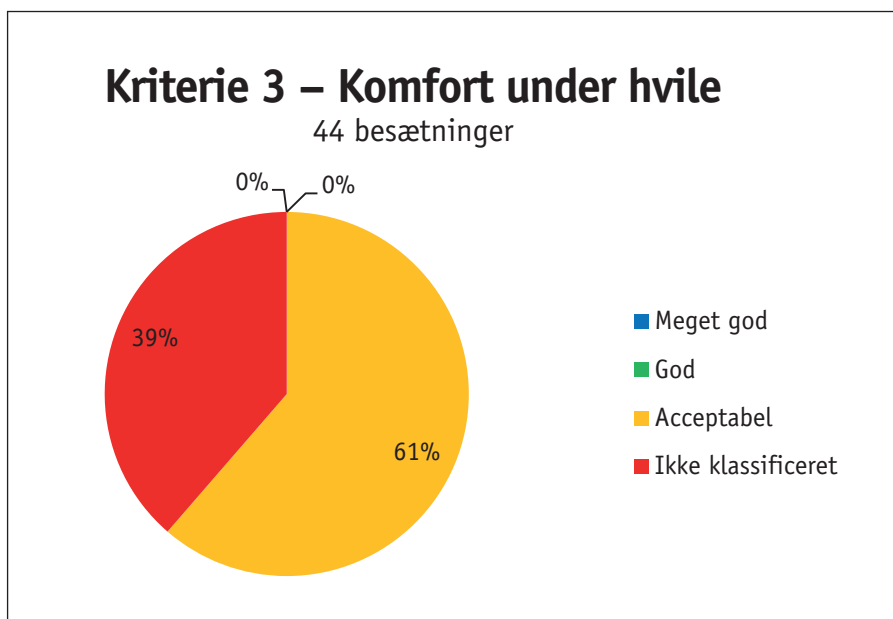
I præsentationen af resultaterne fra undersøgelsen af velfærd i de 44 stalde med malkekøer har vi her valgt at tage udgangspunkt i en velfærdsindikator, som synes at være af central betydning for malkekøers velfærd, nemlig forekomsten af haltheder. Når en ko er halt, er det

et tegn på, at den føler smerte, når den støtter på det eller de halte ben. Samtidig bliver haltheder i flere sammenhænge opfattet som en central problemstilling i moderne stalde, hvor køer en meget stor del af tiden skal gå og stå på et hårdt og vådt gulv (se Arbejdsgruppen om hold af malkekvæg, 2009).

Som det fremgår af figur 2 og 3, var haltheder ikke alene udbredt i de 44 undersøgte malkekvægsbesætninger, der var også store forskelle mellem, hvor mange

Figur 6. Resultatet af aggregeringen til princippet "God sundhed". Dette princip sammenfatter kriterierne "Fravær af skader", "Fravær af sygdom" og "Smerte induceret ved managementprocedurer". I forhold til det sidste kriterie kommer alle besætningerne takket være dansk dyreværnslovgivning i top. Ingen besætninger falder igennem i forhold til princippet "God sundhed", og ingen klarer sig strålende.

Figur 7. Resultater vedrørende kriterie 3 "Komfort under hvile". Dette kriterie sammenfatter en række indikatorer, som har betydning for køns mulighed for at hvile: Tid brugt på at lægge sig; antal dyr, som kolliderer med inventar, når de lægger sig; dyr som ligger helt eller delvist uden for liggeområdet; renhed af yver; renhed af flanke og øvre ben; og renhed af nedre ben. Der er 39 % af besætningerne, som falder igennem i forhold til dette kriterie.

→ haltheder der var i de forskellige besætninger.

Figur 2 viser forekomsten af såkaldte grad 1 haltheder, som kommer til udtryk i en ujævn gang. Her var der i 73 procent af besætningerne over 30 procent af køerne, som var grad 1 halte.

Figur 3 viser forekomsten af såkaldte grad 2 haltheder, som kommer til udtryk

ved, at der er ét ben, som koen ikke vil støtte på, eller flere ben, som er påvirket. Her var der i 23 procent af besætningerne over 10 procent af køerne, som var grad 2 halte.

Grad 2 halthed et alvorligt problem

Figur 4 viser, hvad der sker i det første niveau af aggregering, hvor haltheder

lægges sammen med hudforandringer i forhold til kriteriet "Fravær af skader". Dette kriterie scores som sagt på en skala fra 0 til 100. En besætning, der scorer under 20 på et kriterie, tillægges en høj risiko for at ende i den laveste kategori som "ikke klassificeret" (Vessier et al., 2009).

I Welfare Quality® er "ikke klassificerede" besætninger sådanne, hvor dyrene menes at have så dårlig velfærd, at de ikke kan få et kvalitetsprædikat som eksempelvis en stjerne ud af tre i et kvalitetscertificeringssystem, mens "acceptabel" (næstlaveste kategori) bruges om de besætninger, hvor noget skal forbedres, men hvor dyrevelfærden ikke er så dårlig, at det bør få konsekvenser fx i form af, at besætningen ikke kan få et kvalitetsprædikat i et kvalitetscertificeringssystem.

En besætning med 20 procent grad 2 halte køer (og de resterende 80 procent uden problemer) opnår eksempelvis en score på 12,5, hvilket siger noget om, at grad 2 halthed vurderes som et meget alvorligt problem. Og som det fremgår, er der faktisk 11 procent af besætningerne, der falder i den laveste kategori i relation til "Fravær af skader".

Ingen falder igennem i forhold til "God sundhed"

Figur 5 viser resultater fra et andet kriterie, "Fravær af sygdom", hvor der er forskelle mellem besætningerne, men hvor ingen kommer under grænsen på 20. Endelig viser figur 6, hvad der sker, når man aggregerer et niveau videre op til princippet "God sundhed". Dette princip sammenfatter kriterierne "Fravær af skader", "Fravær af sygdom" og "Smerte induceret ved managementprocedurer".

I forhold til det sidste kriterie kommer alle besætningerne takket være dansk dyreværnslovgivning i top. Det medfører, at ingen besætninger falder igennem i forhold til princippet "God sundhed", men der er heller ikke nogen, der klarer sig strålende.

Om dette aggregeringstrin hævdes det ellers af arkitekterne bag Welfare Quality®-protokollens aggregeringsmetoder, at man ikke tillader, "at en indikatorværdi kan kompensere for en anden" (Veissier et al., 2011, p. 8). Med andre ord: En score på under 20 for ét kriterie bør ikke kunne kompenseres af højere scorer på de øvrige kriterier.

Som vores resultater viser, er det imid-

lertid netop, hvad der sker – de besætninger, der scorer under 20 på kriteriet "Fravær af skader" scorer nu alle over 20 på principper "God sundhed". Bundlinjen er således, at de alvorlige velfærdsproblemer, som blev fundet på indikatorniveau, er forsvundet, når man kommer til principniveauet.

Udbredte problemer forsvinder

Endvidere viser figur 7 og 8, at det ikke kun er i forhold til princippet sundhed, at alvorlige velfærdsproblemer kan forsvinde i aggregeringen. I dette tilfælde er der tale om, at meget udbredte problemer forbundet med muligheden for at kunne ligge komfortabelt forsvinder i aggregeringen mellem kriterie- og principniveau.

Figur 7 præsenterer de fundne resultater vedrørende kriterie 3, "Komfort under hvile". Dette kriterie sammenfatter en række indikatorer, som har betydning for koens mulighed for at hvile: Tid brugt på at lægge sig; antal dyr, som kolliderer med inventar, når de lægger sig; dyr som ligger helt eller delvist uden for liggeområdet; renhed af yver; renhed af flanke

og øvre ben; samt renhed af nedre ben.

Der er 39 procent af besætningerne, som falder igennem i forhold til dette kriterie. Der synes altså her at være et markant velfærdsproblem.

Som det fremgår af figur 8, forsvinder dette problem imidlertid i forbindelse med aggregeringen til princippet "God opstaldning". Dette princip sammenfatter foruden kriteriet "Komfort under hvile" kriterierne "Temperaturmæssig komfort", hvortil der ikke er nogen indikator tilknyttet, og kriteriet "Lethed ved bevægelse", hvor alle de undersøgte stalde kommer helt i top, da de ikke har opbundne køer. Lige som ved princippet "God sundhed" ser man, at besætningerne i forhold til princippet "God opstaldning" klumper sig sammen i midten af skalaen, uden at der er nogen, som hverken falder igennem eller udmærker sig.

Endelig viser figur 9 resultaterne i forhold til en samlet aggregering, hvor de 44 besætninger fordeler sig i forhold til de fire kategorier. Med undtagelse af en enkelt besætning, som ryger under grænsen for det acceptable, så ser man, at alle besætninger ligger midt i feltet,

hvor ingen er hverken rigtig gode eller rigtig dårlige.

Retvisende og praktisk anvendelige resultater?

Hvis ellers velfærdsvurderingen, der som ovenfor beskrevet er foretaget i 44 danske malkekvægsbesætninger, er repræsentativ, så har det vigtige konsekvenser for et kommende dansk velfærdsindeks. Man vil nemlig kunne forvente, at en aggregering baseret på aggregeringsprincipperne fra Welfare Quality®-protokollen vil føre til, at nogle problemer målt på indikator- eller kriterieniveau mere eller mindre forsvinder, når man når op på principniveau eller helt op på det overordnede niveau.

Om dette er udtryk for et retvisende resultat, kan selvfølgelig diskuteres. Nogle vil måske argumentere for, at problemer som alvorlige haltheder og alvorlig mangel på komfort i forbindelse med hvile opvejes af, at køerne på andre måder viser tegn på at have det godt. Omvendt kan man mene, at alvorlige haltheder hos køerne vil give anledning til langvarig smerte og ubehag for disse køer, →

En stærk rådgiver i praksis

Har du brug for en stærk og kompetent rådgiver?

Så lad *Advokatfirmaet Tommy V. Christiansen* blive din juridiske samarbejdspartner.

Vi dækker alle juridiske spidskompetencer og udvælger altid nøje den eller de af vores juridiske specialister, der bedst kan styrke din praksis og tackle de udfordringer, du måtte stå overfor. Det kan eksempelvis være køb og salg af praksis, erhvervslejeforhold, selskabsret, generationsskifte, leasing, personalejura og kontrakter.

Med os er du sikret engagement og rådgivning på et højt fagligt plan.

Som et af de største advokatfirmaer i Danmark med kontorer i København, Aarhus, Roskilde, Kolding og Vejle er vi et landsdækkende netværk med ca. 160 medarbejdere.

Vil du høre mere om, hvordan vi kan hjælpe dig og din praksis, er du velkommen til et gratis indledende møde over en kop kaffe.

Rune Tarnø,
partner, advokat (L)
Tlf. 8734 7571
rut@tvc.dk

Anders Rynkebjerg,
partner, advokat (H)
Tlf. 8734 7570
anr@tvc.dk

Jørgen Lykkegård,
partner, advokat (H)
Tlf. 8734 7562
jly@tvc.dk

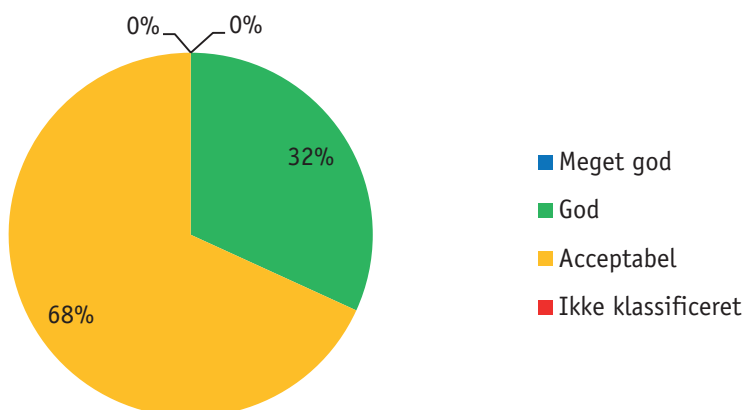
Advokatfirmaet
Tommy V. Christiansen

Telefon 7011 0800 · www.tvc.dk

ROSILDE · KØBENHAVN · AARHUS · KOLDING · VEJLE

Princip 2 – God opstaldning

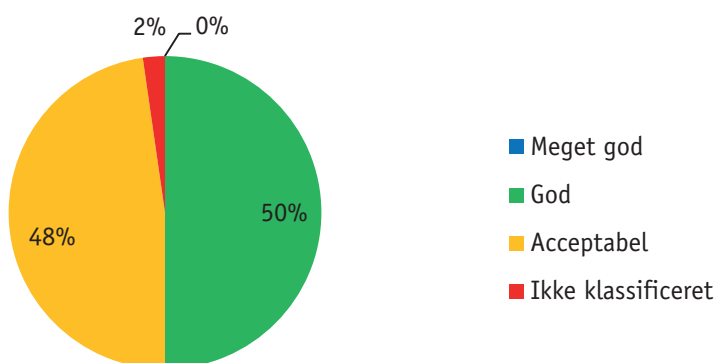
44 besætninger

Figur 8. Aggregeringen til princippet "God opstaldning". Dette princip sammenfatter foruden kriteriet "Komfort under hvile" kriterierne "Temperaturmæssig komfort", hvortil der ikke er nogen indikator tilknyttet, og kriteriet "Lethed ved bevægelse", hvor alle de undersøgte stalde kommer helt i top, da de ikke har opbundne køer.

Overordnet vurdering

44 besætninger

Figur 9. Samlet aggregering, hvor de 44 besætninger fordeler sig i forhold til en velfærds-skala fra 1 til 4. Med undtagelse af en enkelt besætning, som ryger under grænsen for det acceptable, så ser man, at alle besætninger ligger midt i feltet, hvor ingen er rigtig gode eller rigtig dårlige.

→ hvilket vil være svært at opveje ved, at tingene på andre måder er OK. Og man kan sige, at liggekomfort er et nøglebehov for koen, der for at fungere er stærkt afhængig af netop muligheden for at ligge ned.

Hvis man i lighed med forfatterne af denne artikel mener det sidste, så må man konkludere, at de, der konstruerede Welfare Quality®-protokollen, på trods af intentioner om det modsatte, ikke er lyk-

kedes med at lave en aggregeringsmodel, hvor dårlig velfærd på et område ikke kan camoufleres ved, at der i andre henseender er god velfærd.

Det er vigtigt at bemærke, at problemerne ikke kun vedrører aggregeringen op til det højeste niveau, hvor dyrenes velfærd angives i fire kategorier. De vedrører også aggregeringen op til principniveau, hvor alvorlige problemer med haltheder, som vi så ovenfor, forsvinder, når man ag-

gregerer op til princippet om "God sundhed", og hvor alvorlige problemer omkring køernes mulighed for at opnå komfort under hvile forsvinder, når man aggregerer op til princippet om "God opstaldning".

Selv om Welfare Quality® er brugt som inspirationskilde ved udviklingen af de danske dyrevelfærdsindekser, synes der ikke at være grund til at følge forbilledet, når det gælder aggregering. For at et dansk dyrevelfærdsindeks skal kunne give et retvisende billede af dyrevelfærden i Danmark, skal metoden for aggregering undgå den form for "fortynding" af velfærdsproblemer, som illustreres i denne artikel.

Endvidere bør aggregeringen være transparent og ske på flere forskellige niveauer, sådan at det er muligt at fremdrage information om forandringer på kriterie- såvel som princip- og endelig indikatorniveau.

Referencer:

Andreasen, S.N., 2014. *Simplifying on-farm animal welfare assessment*. PhD thesis, University of Copenhagen.

Anneberg, I., 2014. *Hvordan tager man temperaturen på dyrevelfærden?* Dansk Veterinærtidsskrift, 3, pp. 14-17.

Arbejdsgruppen om hold af malkekvæg, 2009. *Arbejdsgrupperapport om hold af malkekvæg*. København, Justitsministeriet.

Botreau, R., Veissier, I., Butterworth, A., Bracke, M.B.M. and Keeling, L.J., 2007. *Definition of criteria for overall assessment of animal welfare*. *Animal Welfare*, 16, pp. 225-228.

Botreau, R., Veissier, I. and Perny, P., 2009. *Overall assessment of animal welfare: strategy adopted in Welfare Quality*. *Animal Welfare*, 18, pp. 363-370.

Farm Animal Welfare Council, 1979. *Farm Animal Welfare Council, Press statement, December 5th 1979*.

Knierim, U. and Winckler, C., 2009. *On-farm welfare assessment in cattle: validity, reliability and feasibility issues and future perspectives with special regard to the Welfare Quality® approach*. *Animal Welfare*, 18, pp. 451-458.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2012. *Forlig om veterinærområdet*. København, 2. november.

Veissier, I., Botreau, R. and Perny, P., 2009. *Scoring animal welfare: difficulties and Welfare Quality® solutions*, in Keeling, L. (ed) *An Overview of the Development of the Welfare Quality® Assessment Systems*, Welfare Quality® Reports 12.

Veissier, I., Jensen, K.K., Botreau, R. and Sandøe, P., 2011. *Highlighting ethical decisions underlying the scoring of animal welfare in the Welfare Quality® scheme*. *Animal Welfare* 20: 89-101

Welfare Quality, 2009. *Welfare Quality® assessment protocol for dairy cattle*. Welfare Quality® Consortium: Lelystad, Holland.